

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2019 р., м. Харків)**

**Харків
2019**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра географії і методики викладання географії**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2019 р., м. Харків)**

**Харків
2019**

УДК: 338.48:911: 37:502:551:63

Редакційна колегія:

О.Г. Стадник – к. пед.н., професор кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В. П. Воровка – д. г. н., доцент, завідувач кафедри екологічної безпеки та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

А.В. Губа – д.пед.н, професор кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.В. Піткевич – к.і.н, доцент, завідувач кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

Ю.І. Муромцева – к.е.н., доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

С.В. Некос – к.г.н, доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.Д. Холодок – к.наук з держ управління, директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму".

До друку та в світ
дозволяю

Директор інституту інформатизації освіти
проф. А.І. Прокопенко

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол 1 № від 11.03.2019*

Географія та туризм: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (26 лютого 2019 р., м. Харків) / за заг. ред. проф. Стадника О.Г.- Харків:ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2019. – 252 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства.

Розглянуто проблеми фізичної та економічної географії, освітні тенденції у галузях географії, краєзнавства та туризму, висвітлено питання про стан і розвиток туризму, туристичних ресурсів і потоків у світі та Україні.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2019

ЗМІСТ

Розділ 1. Тенденції сучасної освіти у галузі географії, краєзнавства та туризму

С.І.Сисоєва

ПРОФЕСІЙНА ТУРИСТИЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ
І ПЕРСПЕКТИВИ 7

Ю. А. Олішевська,

ТЕНДЕНЦІЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ 13

Ю. І. Муромцева

ТУРИЗМ У ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ 17

О. В. Непша

АКСІОЛОГІЧНИЙ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХОДИ ДО
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ
ШКОЛИ В ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 25

С.В.Жилін

КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ХАРКІВЩИНОЗНАВСТВА
ЯК ФОРМА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ
(ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД) 30

А.А. Сидоренко

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА
МЕТОД ПРОЕКТІВ 35

Розділ 2. Проблеми фізичної географії

В.В. Ігнатишин, Т. Й. Іжак, М. Б.Ігнатишин, А. В. Ігнатишин

ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕОФІЗИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ЗАКАРПАТСЬКОМУ
ВНУТРІШНЬОМУ ПРОГІНІ 39

Л. В. Ільїн, М.П.Пасічник

РЕЧОВИННИЙ СКЛАД ДОННИХ ВІДКЛАДІВ ОЗЕРА ВЕЛИКЕ
ПІЩАНСЬКЕ (ВОЛИНСЬКЕ ПОЛІССЯ) 47

Л.А. Прохорова, О.В.Непша, Т.В.Зав'ялова

ОСНОВНІ РИСИ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ БАСЕЙНУ
РІЧКИ МОЛОЧНА 52

О. В. Непша, Д. К. Парінцев

ОСОБЛИВОСТІ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ БЕРЕГОВОЇ
ЗОНИ КАРКІНІТСЬКОЇ ЗАТОКИ ЧОРНОГО МОРЯ 57

Г. В.Тамбовцев, О. В. Непша, Т.О. Сапун

ГІДРОЕКОЛОГЕОЛОГІЧНІ УМОВИ ПІДЗЕМНИХ ВОД
М. ДНІПРОРУДНЕ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ 61

Розділ 3. Сталий розвиток та ефективне природокористування

В. П.Воровка

ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИМОРСЬКИХ СМУГ –
ОСНОВА УПРАВЛІННЯ НИМИ 66

В. А. Антоненко, Л. А. Василюк, О. В. Непша

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДИНАМІКИ ВОДОКОРИСТУВАННЯ ТА
ВОДОВІДВЕДЕННЯ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ 75

Ю. Ф. Кобченко

ЛАНДШАФТНИЙ ПРИНЦИП У ТУРИЗМОЗНАВСТВІ 81

Ю.М. Біла

СТАН ПОЛЕЗАХИСНОЇ МЕРЕЖІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ 87

О.В. Непша, О.М.Яременко

ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ ГЕНІЧЕСЬКОГО РАЙОНУ
ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ 91

Г.В. Тамбовцев, К.С. Донцова, І.О. Комар

ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЩОДО ОХОРОНИ ҐРУНТІВ ХЕРСОНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ 97

В. О. Резуненко, Ю. Ф. Кобченко

МАТЕМАТИКО-СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ У ГАЛУЗІ
ТУРИЗМОЗНАВСТВА 103

А. В. Мазур, В. А. Красномовець

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ТУРИЗМУ 109

Розділ 4. Тенденції розвитку туристичної галузі в Україні й світі

І. Г. Смирнов

«OVERTOURISM»: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ЗАСТОСУВАННЯ В
УКРАЇНІ 113

П. В. Романів

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО
ТУРИЗМУ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ 119

Т. Г. Ткаченко, О.В.Бабаєва

ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ 128

Л.М.Донченко, О.В.Непша, В.М. Іванова

БОТІЄВСЬКА ВЕС – ОБ'ЄКТ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В
ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ 131

І.В.Горин, А.І.Ковальчук

СУТНІСНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО
ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ 136

Лариса Анатоліївна Прохорова

*к.геол.н., доцент кафедри фізичної географії і геології
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

Олександр Вікторович Непша

*старший викладач кафедри фізичної географії і геології
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

Тетяна Василівна Зав'ялова

*старший викладач кафедри фізичної географії і геології
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

ОСНОВНІ РИСИ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ БАСЕЙНУ РІЧКИ МОЛОЧНА

Територія басейну річки Молочна характеризується двоповерховою геологічною будовою. Структурні поверхи, які були сформовані в різні відрізки геологічного часу, представлені (знизу догори): складнодислокованим кристалічним докембрійським фундаментом Українського кристалічного щита (нижній поверх) і платформним чохлам (верхній поверх), в складі якого виділяються два структурні яруси: 1-й ярус – складений мезозойськими та кайнозойськими осадовими відкладами, 2-й ярус – пліоцен-четвертинний покрив [4,5]. Територія являє собою рівнину з абсолютними відмітками 70-100 м, яка має слабкий похил на захід та зрідка порушена балками. Не дивлячись на рівнинність території, характеризується тим, що в геолого-структурному відношенні вона знаходиться в області зчленування двох крупних структур: Українського кристалічного щита (північна, центральна частини території) та Причорноморської западини (південна частина території) [2,с.41].

На території району виділяється кілька денудаційних рівнів (терас) з різним віком і характером основних форм рельєфу [7,с.78].

Сарматський рівень оточує Приазовський масив. Ширина його зменшується на південь від 14-17 до 3-4 км. Абсолютна висота рівня 60-80 м, середній ухил поверхні 1,5-2 м/км. Вододільні простори відрізняються ще більшою рівнинністю, ніж на Приазовському масиві [1,с.4; 3,с.14].

Глибина долин 30-40 м, схили їх порівняно пологі, майже не відслонені. Ширина долин 1-2 км, заплави від 200-300 до 700-800 м на р. Токмачка. Усюди розвинена широка I надзаплавна тераса, проте виражена вона чітко далеко не всюди, висота її 4-6 м. У верхній частині схилів долин рр. Токмачка і Крульман розвинені понтичні алювіальні піски, що свідчить про закладення цих долин не пізніше понтичного часу [4].

Понтичний денудаційний рівень виділяється на правобережжі р. Молочна до широти с. Терпіння. Вище сарматських відкладів тут залягають понтичні морські відклади, червоно-бурі глини, давньочетвертинні озерно-алювіальні відклади, лесоподібні суглинки. Поверхня цієї частини території відрізняється винятковою рівнинністю. Середній ухил місцевості становить 0,5 см/км. Абсолютні відмітки коливаються від 75 до 110 м. На рівнинній поверхні цієї ділянки спостерігається ряд безстічних западин-подів [6,8].

Верхньопліоценовий рівень розташовується південніше сарматського і понтичного. Згадані вище рівні і верхньопліоценовий рівень з'єднуються широким і пологим схилом, виробленим під час формування останнього. На правобережжі р. Молочна схил розташований між горизонталями 75-80 і 40 м. Ширина його 10 км, ухил на 1 км становить близько 4 м. Прорізаний схил численними балками – верхів'ями рр. Малий Утлюк, Тащенак, балки Піщана [4]. Глибина балок близько 10 м, схили пологі. Надзаплавна тераса, як правило, відсутня. Виняток становить р. Тащенак в с. Новомиколаївка, де розвинена надзаплавна тераса. Понтичні відклади на схилі частково розмиті, відсутні червоно-бурі глини. На лівобережжі р. Молочна схил до верхньопліоценового рівня виражений менш чітко. Ширина його 1-3 км, ухил

4-5 м/км. У будові його беруть участь частково розмиті середньосарматські піски і лесоподібні суглинки.

Поверхня верхньопліоценового рівня відрізняється виключною рівнинністю і майже всюди має абсолютну висоту 35-40 м, ухил поверхні на південь становить менше 0,4 м/км. Рівнина прорізана долинами рр. Молочна, Великий Утлюк, Малий Утлюк, Тащенак, Джекельня, Корсак. Долини річок (крім р. Молочна) мають ширину до 1-1,5 км і глибину до 20 м. Схили їх пологі, усюди розвинена I надзаплавна тераса [4].

До четвертинного денудаційного рівня відносяться річкові долини і прибережно-морські форми рельєфу. Найбільш великою річковою долиною є долина р. Молочна, ширина якої поступово збільшується від 2 до 15 км. Варто зазначити, що геоморфологічно (з розвитку всіх терас) долина р. Молочна починається балкою Куркулак і потім включає в себе нижню течію р. Чингул [4].

Річка Молочна має постійний водотік шириною в 10-20 м, сильно меандрує. Заплава низького рівня має ширину до 10-15 м, висоту до 1 м і полого опускається до води. Заплава високого рівня має обривистий край, висота її 2-3 м, ширина 1-2 м, місцями 3-4 км. Поверхня її рівна, але часто зустрічаються стариці. Складена переважно мулистими відкладами [4,5].

Перша надзаплавна тераса розвинена повсюдно на лівому березі і подекуди з перервами по правому. У першому випадку ширина її від 200 м до 2 км (зазвичай близько 1 км), у другому до 200-300 м. Висота тераси 3-8, зазвичай 5-6 м. Нижче м. Мелітополь тераса поступово знижується, і йде під рівень Молочного лиману. Схил до заплави пологий, тильний бік звичайно виражений добре. Поверхня тераси рівна, ґрунт піщаний, іноді піски мають дрібнобугристу поверхню. Біля с. Новопилипівка, на правому березі р. Молочна, на заплаві, знаходиться цікавий останець «Кам'яна Могила». Це пагорб з поперечником до 15 м і висотою до 7 м. Складний він сипучими середньосарматськими пісками, а з поверхні (у тому числі і на схилах)

покритий величезними брилами міцного сарматського пісковика товщиною в 1-4 м [6,8].

Друга надзаплавна тераса також безперервно простежуються по лівому берегу р. Молочна. Ширина її від декількох сотень метрів до 4-4,5 км, зазвичай 1-2 км. По правому берегу вона зустрічається ділянками у вигляді обривків шириною до 100-150 м. Поверхня тераси рівна, висота її 10-15 м. Перехід до III тераси зазвичай погано виражений, але на ряді ділянок спостерігається випологований уступ. Річкові відклади II тераси перекриті лесоподібними суглинками [6,8].

Третя тераса р. Молочна розвинена тільки по лівому берегу. Ширина її поступово збільшується на південь від 1 до 11 км. У рельєфі не виражена. Над рівнем річки височить на 30-35 м. Встановлюється свердловинами, що розкрили під лесоподібними суглинками типові піщано-глинисті річкові відклади. Тераса розчленована долинами лівих приток р. Молочна [6,8].

По правому берегу р. Молочна піднімається крутий схил висотою до 60-70 м (південніше м. Мелітополь 30 м), що переходить догори в поверхню понтичної, а від м. Мелітополь і південніше, в поверхню верхньопліоценової тераси. Крутизна схилу 10-30°, порізаний він крутими вимоїнами і ярами, зазвичай невеликої довжини. Більш значні, розгалужені, з крутими схилами, яри-балки розвинені біля сс. Троїцьке й Терпіння. Ліві притоки р. Молочна, крім заплави, мають широко розвинену першу надзаплавну терасу шириною кілька сотень метрів на кожному березі.

Еолові форми рельєфу користуються обмеженим розповсюдженням. По правобережжю р. Молочна південніше м. Мелітополь розвинені бугристі піски, що залягають на лесоподібних суглинках верхньопліоценової тераси. Бугристі піски спостерігаються і на поверхні I надзаплавної тераси р. Молочна у с. Вознесенське [1,с.12].

Література:

1. Бортніков Є.Г., Огай В.Х. Геоморфологічні особливості Північного Приазов'я. Природа та господарство Північного Приазов'я. Мелітополь, 1993. С. 4-16.
2. Вернигорова Ю.В., Князькова И.Л., Коваленко В.А. Коваленко Разрез миоцена северного борта Причерноморской впадины. Геологiний журнал. 2009. № 3. С.41-50.
3. Гаркуша Г.И. О геолого-геоморфологическом строении Северо-Западного Приазовья. Природное хозяйство и природа Северо-Запада Приазовья. Известия Мелитопольского отдела ГО СССР. 1972. Вып. 2. С. 14-18.
4. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Непша О.В. та ін. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоекологічний стан: монографія. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 308 с.
5. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Воровка В.П. та ін. Фізична географія Запорізької області: хрестоматія. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 200 с.
6. Заморій П.К., Молявко Г.І. Геологічний опис долини р. Молочної і Молочного лиману. Збірник робіт комплексної експедиції по дослідженню Молочного лиману. К.-М., 1946. С.5-50.
7. Мацуй В.М., Моськина О.Д., Тращук Н.Н. Терассовые комплексы Северного Приазовья. Тектоника и стартиграфия. 1977. Вып. 12. С.78-87.
8. Муліка А.М. Геоморфологія басейну р. Молочної і Молочного лиману. Геологія та нафтогазоносність півдня України / Відп. ред. Д.Н. Коваленко. К.: Вид-во АН УРСР, 1963. С. 106-120.

Наукове електронне видання

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2019 р., м. Харків)**

Матеріали подаються в авторській редакції. За зміст і фактологію
відповідальність несе автор.

**Відповідальний за випуск Муромцева Ю.І.
Комп'ютерна верстка: Муромцева Ю.І.**

Ум. друк. арк. 10,87

Державний вищий навчальний заклад
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
м. Харків, 61002
вул. Алчевських, 29.